

Բրիտանոնեայ ԱՅՍՏԵՍ

ՄԱՅՐ ԱՅՈՒՆ ՍՈՒՐԻ ԷԶՄԻԱՆԻ ԿՐԻՍՏԿԱՆ, ՄԵԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՀԱՅՐԱԿԱՆ ԽՈՍՔԸ
ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ՀԱՍՏԱՍՄԱՆ
ՀԱՐՅՈՒՐԱՄՅԱԿԻ
ՏՈՆԱԿԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹՈՎ

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՅ

1700-ԱՄՅԱԿԻ ՈՒՆՏԱՎՈՐՆԵՐԸ
ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՉԱՆԻ ԲԱՅՈՒՄԸ ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

պահանջվում»: Տեսուչ հայր սուրբը հատուկ շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Հայրապետին՝ ճեմարանի նկատմամբ ցուցաբերված մշտական ուշադրության և

բառն այստեղ նշանակում է նաև պարտք, պարտավորություն, պատասխանատվություն»: Վեհափառ Հայրապետն ընդգծեց, որ ճեմարանը մի նվիրական տեղ է, ուր մարդը կերպարանափոխվում, վերափոխվում է՝ սովորական մարդուց դառնալով Աստծո սպասավոր, եկեղեցու, ազգի և հայրենիքի սպասավոր: Նա հիշեց իր ուսումնառությունը և այն հոգեւոր վերափոխիչ դերը, որ կատարել է իր կյանքում կրթությունը հոգեւոր դպրեվանքում, որի ծակատին գրված էր. «Խորհե՛ն մի մտքի»:

Մեպտեմբերի 10-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Գեորգյան ճեմարանում նախագահությամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Առաջինի, տեղի ունեցավ 1998-1999 ուսումնական տարեշրջանի բացման հանդես: Խորհմաստ և հանդիսավոր այս արարողությանը ներկա էին Մայր Աթոռի միաբան արքայապետներ, թեմակալ անաղանդներ, վարդապետներ, արեղաներ, քահանաներ, ճեմարանի տեսչությունը, դասատուական կազմը և ուսանողները, լրագրողներ, հյուրեր:

այն անձնօրյա «դասի» համար, որ ճեմարանականներն ակամա ստանում են Հայոց Հայրապետից՝ նրա մեջ տեսնելով անձնվեր հոգեւորականի իսկական տիպար:

Փոխտեսուչի և տեսուչի խոսքից հետո գեղարվեստական հայտագրով ներկայացավ ճեմարանի երգչախումբը՝ Ռուբեն Շարբաթյանի ղեկավարությամբ:

Վերջում ներկայացրին իր հայրապետական պատգամն ու օրհնությունը սովեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը: Նա մասնավորապես ասաց. «Այսօր իմ սիրտն ուրախությամբ հորդում է, երբ տեսնում եմ այսպիսի մի ընտիր խումբ երիտասարդների, որոնք կամավոր հոծարուր-

Շարունակելով իր խոսքը՝ Վեհափառ Հայրապետը նշեց, որ այս տարի 1998-99 ուսումնական շրջանի բացումն է, իսկ հաջորդ տարի, երբ կրկին ճեմարանում հավաքվենք, պիտի արձանագրենք՝ 1999-2000 եւ ավելացրեց. «Ամբողջ քրիստոնյա աշխարհը տոնելու է

սարդներ, պատմության մեջ գրեք ձեր անունը՝ որպես 1700-ամյակի սերունդի: Դուք այդ անցանկ շրջանի մեջ եք, որ մեկ հազարամյակը պիտի կապեր մյուս հազարամյակին»:

Վեհափառ Հայրապետը դրվագներ վկայակոչեց Հայոց պատմությունից՝ հիշեցնելով Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պարբեի, Մովսես Խորենացու, Ղազար Փարպեու ավանդ ու նաև նրանց կյանքն ու գործը որպես օրինակ ունենալու անհրաժեշտությունը: Այս մեծուքյունների կողքին ապրել են ոչ միայն նրանց գործի շարունակողները, այլև «օրը օրվա մեջ ապրող և սպանող» դատարկարան մարդիկ, որոնց անունը ջնջվել, կորել է պատմությունից, և սա էլ մի դաս է կայտարարված սերունդի համար: Չի կարելի ժամանակն աննայատակ վատնել, զագրախոսել, ծուլանալ, հատկապես երբ մեկը ճեմարանական է, ուսումնական, հոգեւոր կրթության կռիված մարդ:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը տեղեկացրեց, որ անաղանդ երկուշաբթի օրը ճեմարանի 8 շրջանավարտ մեկնելու է Հայոց բանակ, մի բան, որ վերջին տարիների հայ իրակառության մեջ բացառիկ իրադրություն է, սակայն սա մի անհրաժեշտություն է, որովհետև Եկեղեցին պիտի ընդարձակի իր գործունեությունը, աշխատի ու ներկա լինի ոչ միայն համայնքներում, ծխերում, այլև բանակում, հիվանդանոցներում, որբանոցներում, ծերանոցներում և այլուր:

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՎՔ ՀԱՆԳԻՊԵՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԵՏ

Մեպտեմբերի 8-ին նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը հանդիպում ունեցավ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա-ի հետ:

Երկրի ղեկավարը և Հայ Եկեղեցու հոգեւոր առաջնորդը մտաճանաչարկեցին ընթացքում մտքեր փոխանակեցին պետություն-եկեղեցի փոխհարաբերություններին վերաբերող հարցերի շուրջ: Չորսյցի ժամանակ ղեկավարվեց նաև Հայաստանում քրիստոնեության պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակի տոնակատարության նախապատրաստման աշխատանքների ընթացքը:

ՀՀ նախագահի մամուլ գրասենյակ

Հաջորդ հանգամանքը, որ շեշտեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, այն է, որ այսօր կարիք կա ոչ միայն Սուրբ Գրքի տարածման, այլև նրա եկեղեցական ճշմարիտ մեկնաբանման, նրա պարունակած բարոյական արժեքները ժողովրդի կյանքի մեջ ներդրելու համար: «Մենք մարդու պետք ունենք, որ կենդանացնի Սուրբ Գիրքը ժողովրդի մեջ», ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

Եզրափակելով իր խոսքը՝ Վեհափառ Հայրապետը շնորհավորեց ճեմարանի տեսչությանը, դասախոսներին և ուսանողներին՝ շեշտելով, որ իր համար ճեմարանը բացառիկ արժեք ունի՝ որպես ազգային սեփականություն, միաժամանակ նրա խոստովությունը հիշատակեց բոլոր այն բարերարներին, որոնք նպաստում են ճեմարանի նյութական բարեկեցությանը:

Հայրապետական պատգամն ավարտվեց «Պահպանիչ չով», որից հետո «Հայ մերի» միասնական երգեցողությամբ ավարտվեց հանդեսը:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՉԵՌՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ՎԵՂԱՐԻ ՏՎՉՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍԻԱԾՆՈՒՄ

Օգոստոսի 30-ին կիրակի օրը, հոգևոր միխրարության և ուրախության օր էր Մայր Աթոռում: Հնրագույն մատուցող Սուրբ և անմահ Պատարագի, ձեռամբ Արարատյան հայրապետական բնիկ առաջնորդական փոխանորդ գերազանցիկ Ս. Գարեգին վարք, Ներսիսյանի և խարտավիպկության Ս. Մակար արքեպա Ռոմանիսյանի, քահանայական սրբազան ձեռնադրություն և օծում ստացան Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցի, ապա նաև Հոգևոր ճեմարանի շրջանավարտ ուր շնորհալի արկապազ Արմեն արկ. Մարկոսյանը, Հարություն արկ. Կարապետյանը, Արտակ արկ. Լոնգեյանը, Աղան արկ. Տոնիկյանը, Արարատ արկ. Չոփուրյանը, Հարություն արկ. Սարգիսյանը, Հրաման արկ. Պետրոսյանը, Արմեն արկ. Խաչատրյանը:

Նախորդ օրը շարք երկնայան, ձեռնադրության կրպակները «Նախնայից ի մեզ և ողորմեաց մեզ Քրիստոս» շարականի երգեցողության Մայր տանարի դոմից երեք համբարգրվաններով, խարտավիպիկ Ս. Մակար արքեպա Ռոմանիսյանի ուղեկցությամբ ծնրադիր առաջանում են դեպի իջման Սուրբ Սեւան, մոտենում արտոն բազմած ձեռնադրող սրբազան հորը Արարատյան հայրապետական բնիկ առաջնորդ Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանին: Կատարվում է հավատարի հրապարակային բնօրոշյուն, որի ընթացքում հոգեշնորհ հայր սուրբը վկայում է նորընծաների հոգևոր-իմացական պատրաստվածության և բահանայական ձեռնադրության արժանացմանը մասին:

Ապա կատարվում է դասկանության բնօրոշյուն, սարկավազները, մեկ ևս մեկ երաժարվածով, նգովում են բողոք երգեցողություններ և խառնամուղ հնչեցնել Տիրոջ ճշմարտ պատգամներին և հնազանդել Հայ Առաքելական Սուրբ եկեղեցու կանոններին:

Ձեռնադրության կրպակն արարողությունն ապրապատում է Պատարագի և Տերմոնական արարող:

Կիրակի օրը Մայր տանարում մատուցվում է Պատարագ, օրվա պատարագի և ձեռնադրող սրբազան հայրը գերազանցիկ Ս. Գարեգին արքեպեպոստոս Ներսիսյանը: Պատարագին ներկա էին Ս. Ա. Օ. Ս. Ս. Գարեգին Ա Անձնային Հայոց Վեհապետ Հայրապետը, Մայր տանարի լուսարարպետ Ս. Հուսիկ արք. Սամբուրյանը, Մայր Աթոռի զինվորական Ս. Ներսես արք. Պողոսյանը, Ս. Հովհանն արք. Տերտրյանը, Ս. Մարտոս արք. Աշխարհյան, Ս. Տառն արք. Անձնայան, Ս. Արմեն արք. Բարդուխյան, Ս. Հակոբյան և Վրդ. Նա-

չարյանը, Մայր Աթոռի միարաններ, հյուրեր, մեծարիկ հավատացյալներ:

Նորընծաները «Այսօր աստուածությունն զուարճանայ» շարականի երգեցողությամբ մոտենում են Վազգ Նորանի աստիճաններին, ծնրադիր վեր բարձրանալով՝ դառնում են դեպի արծնուտը՝ հավատացյալները, «Աստուածային և երկնային շնորհ» շարականի երգեցողության մերթո վեր են բարձրացնում ձեռքերը և աշխարհիկ կյանքից հրաժարման և ի միխրում հոգևոր կյանքին:

Հրամանապահից և «Աստուածային և երկնային շնորհ» հոգեզմայլ շարականից հետո նորընծաները ծնրադիր մոտենում են սրբազան հորը և նա, իր ձեռքը դնելով նրանց գլխին, արտասանում է «Նա դեմ գծես ի վերայ արա, և դուք ամենեքան աղօթս արարեք, զի արժանի լիցի իս գաստիճան բահանայության» աղօթքը: Նորընծաներին շնորհվում է փրկում, շուրջա, սաղավարտ կրելու իրավունք: «Խորհուրդ խորհի» շարականի սրտառու երգեցողության ընթացքում վազվում է վարաույրը, և նորընծաները զգեստավորվում են:

Սուրբ Պատարագը շարունակվում է մինչև «Ողջոյն տուր միմեանց» բաղոգը: Ապա ձեռնադրության սրբազան արարողությունը հասնում է իր հոգեզմ վերադաս բարձունքին. սկզբում է օծման խորհուրդով պահը:

Օծման սրահին պահին Արարատյան Մոտանոր ողորմածը Սուրբ Հուգե շնորհներն են արվում ընծայազաններին: Կատարվում է նոր անվան շնորհում անմահաբուրքություն: Ձեռնադրող սրբազանը նորընծաներին նախաձեռնում է մեղքերն օծում է Արարատյան Մոտանոր և նրանց շնորհում նոր անուններ: Արմեն արկ. Մարտիրոսյանին՝ Ս. Չափնի, Հարություն արկ. Կարապետյանին՝ Ս. Կարապետ, Արտակ արկ. Լոնգեյանին՝ Ս. Գարեգին, Աղան արկ. Տոնիկյանին՝ Ս. Թորգոմ, Արարատ արկ. Չոփուրյանին՝ Ս. Սարգիս, Հարություն արկ. Սարգիսյանին՝ Ս. Մարտի, Հրաման արկ. Պետրոսյանին՝ Ս. Գարեգին, Արմեն արկ. Խաչատրյանին՝ Ս. Հակոբ:

Հաջորդ արարողության սրբազան հայրն արարողը օծյալներին է

փոխանցում սկիւր, այսինքն՝ պատարագելու և Ամենակարող Տիրոջ Փրկարար Մարմինն ու Արյունը բաշխելու իրավունքը, որից հետո հրավիրում է նրանց իրենց անդառնիկ օրհնություն տալու ժողովրդին:

Ապա սրբազան հայրը ներկաներին դիմում է օրվա խորհրդին պատշաճ գոեցելի բարոյով և շնորհավորանքի խտրերով՝ բարձր գնահատելով նրանց ինքնընդունակումը:

«Սիրելի բարեպաշտ հավատացյալներ, Չեղը Արթուրյան Վեհապետ Հայրապետ, ուրախության, ցնծության և բերկրանքի տոնախմբություն է այս պահին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, այս տանարի լուսեղեն հարկի ներքև և մեր հոգեկենտրոն: Քանզի այսօր ծնվեցին նոր բահաններ, որոնց տունն է Մայր, և այլ զգացումները ձեռնադրվում են ին հոգու մեջ որպես աղօթք, որպես գոհարանություն և օրհնություններ զանազան կենտույնային խտրերով: «Տէ՛ր, եթե զլքես ին իմ բահան բերան իմ երգեսն զօրհնությունն իմ: Փա՛ր՛նք մեզ, Աստուած, փա՛ր՛նք մեզ յաղագա յամենայն, փա՛ր՛նք մեզ»: Մեր գոհարաններ մեր վերադասում առաջնորդության ղեկը, հարգանքազմ այն անարարության, այն անհեռազուտության, որ ունենք տարիներ առաջ: Ես մեզ արթըք և բարձրարանք ենք վերադասում ևս Աստուած Չեղ կենսա արևելատարյան, Չեղ բարառողք երկար կյանքի համար, որպես Չեղ արքեպեպոստոս երկար կյանքի մեր հոգեզմ կրթական հաստատություններին և Հայաստանայն Առաքելական Ա. Եկեղեցու ու մեր հավատացյալ ժողովրդի փառ:

Գոհություն և փառք ընծառությունն նաև այն երեկոյի համար, որ տարիներ առաջ երազել և այսօր իրականություն է դարձել: Ինը տարի առաջ Հայաստանայն Առաքելական Եկեղեցուն հիմնադրվեց Վազգենյան հոգևոր նոր դպրանոցը Սեւան կղզում, և այսօր առաջին հուններն է տրվում: Նրանք, որ իրենց կրթությունը ստանալուց հետո եկան և ուսումն արձրեցարին Գեորգյան հոգևոր ճեմարանում, այսօր ձեռնադրվեցին քահանաներ իննից ութը, և մեր գոհուրդը, փառքն առ Աստված նաև ևս մյուս քանի համար է, որ հունների այս տոնին, բերին այս տոնին ներկա են սերմնազան մշակները ինչպես բարձրարները (Միացյալ Նահանգներից), այնպես էլ ուսուցիչները և Սեւան դպրեկանցի որչ անձնակազմը: Առաջիններն իրենց նյութական ներդրումներով, երկրորդներն իրենց հոգևոր գիտելիքներով, իրենց մարի գիտությունը կրթեցին և դաստիարակեցին մեր ճոր ձեռնադրյալ երիտասարդ բահաններին: Ես այսօր, որպես ընծա, մատուցում ենք Չեղը Արթուրյանը: Ես աղօթով, Վեհապետ Տեր, ես ցանկանում եմ ինչպես նաև իմ որդեկան սերը և հարգանքը երգեսնախիչատակ Վազգեն Առաջին Հայրապետին, նրա լույս ինչպեսպանին, որի օրհնությամբ հիմնադրվեց այս հաստատությունը և կրպակ իր անունով: Ես եկում եմ մի աղօթքով, երբ հանգուցյալ Հայոց Հայրապետի հետ շրջում էին Վեհապետի աղաչ, նա դիմեց ինձ՝ առաջը: «Մորթալան, շուտ արա՛, ուզում եմ տեսնել դպրեկանցի առաջին շրջանաչափը: Ես այսօր ես հավատացյալ եմ, որ երկնքում երկուն է նրա հոգին: Նախախնամություն կանթող այս ձեռնադրությունը գոհարանեց այնպիսի մր պահի, երբ Չեղը Արթուրյան ծննդյան տոնախմբություններ ենք մեզ կատարում Մայր Աթոռ Ա. Էջմիածնում մեր ժողովրդի հետ միասին, և այս նոր ձեռնադրյալներին մեզ մատուցում ենք Չեղը Արթուրյան ծննդյան տոնին որպես լավազույն ցնդը, լավազույն ընծա, Վեհապետ Հայրապետ, մեր կողմից և մեր ժողովրդի կողմից:

Իմ ինքնաներս ու զանրությունն է, աղազանքս ու մաղթանքս է, որ ձեռնադրված և Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարկոս ղե. Չոփուրյանը ծնվել է ինչպես 31-ին Տուգարաց մարզի Օնտու գյուղում: Նախնական կրթությունը ստացել է Մեծամորի միջնակարգ տոսակի 2-րդ դպրոցում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարկոս ղե. Չոփուրյանը ծնվել է ինչպես 31-ին Տուգարաց մարզի Օնտու գյուղում: Նախնական կրթությունը ստացել է Մեծամորի միջնակարգ տոսակի 2-րդ դպրոցում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարկոս ղե. Չոփուրյանը ծնվել է 1973 թ. ինչպես 10-ին Արարատ մարզի Փոցր Վոթ գյուղում: Նախնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրի միջնակարգ դպրոցում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարկոս ղե. Չոփուրյանը ծնվել է 1973 թ. ինչպես 10-ին Արարատ մարզի Փոցր Վոթ գյուղում: Նախնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրի միջնակարգ դպրոցում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

պեպի երիտասարդ այս քահանայր գործեն, աշխատեն այնպես տրնազան ու նյութիտակ, սիրով ու հավատքով մեր ժողովրդին, որպեսզի իրենց Հայոց Հայրապետի հոգին, որպեսզի գործան և գոտեպնովի Հայոց Հայրապետը, որպեսզի տեսնի, որ Եկեղեցու վաղվա օրը ու ապագան պայծառ է: Որ Հայ Եկեղեցին չունի եղբայրներ, որպեսզի իր Եկեղեցու կանոնների տակ իր հայրերի հավատին հավատարիմ և իր հայրերից շնացող ազգին աշխատանքի մեջ: Վեհապետ Տեր, այս գոեցելի, այս ուրախ օրվա աղիղով կրկին անգամ մեք բերում ենք Չեղը Արթուրյանը մեր սրտի ամենաջերմ բարձրադրանքները և հայցում, որպեսզի Լուսավորչի կրպակները երկար տարիներ հաստատուն և անուր լինի մեր ձեռքերի մեջ՝ առաջնորդելով մեր հայրերին և նրան խառնակապես մեր շուրթերից դեպի երկինք վերադասներ օրհնություն և սոցմոսերգություն՝ գովերգելով Տիրոջ փառքը, գովերգելով մեր Եկեղեցու ճանապարհը, որ է բարի, արդար, հավատարի և աշխատանքի մի անսպարի դեպի խաղաղության հանգեցումները:

Սուրբ Պատարագն ավարտվում է Հայրապետական մաղթերով: Նորընծա բահաններին հեքրով մոտենում է Մայր տանարի ներքև ողջ հավատավոր ժողովրդը և մեկ ևս մեկ համբարում նրանց մոտոնաձած ձեռքերը:

Սուրբ և անմահ Պատարագի՝ հետո նորընծաներն ուղղվեցին դեպի Վեհապետ, որ Անձնային Հայոց Հայրապետ իր հայրական օրհնությունն ու խրատները բաշխեց նրանց՝ զաննախաղով տեսնել Հայ Առաքելական Սուրբ եկեղեցու արժանավոր սպասավորների շարքում որպես Աստուծո և ժողովրդի ցնդարար մասնակի:

Սուրբ օրը երկնայան ժամերգությունը հետո, կատարվում է «Օրհնությունը աբելույի» կամ «Օրհնությունը վերադրի» կարգը, որը կատարում է Սուրբ Աթոռի զինվորական Ս. Ներսես արք. Պողոսյանը: Սուրբ օրը երկնայան ժամերգությունը հետո, կատարվում է «Օրհնությունը աբելույի» կամ «Օրհնությունը վերադրի» կարգը, որը կատարում է Սուրբ Աթոռի զինվորական Ս. Ներսես արք. Պողոսյանը: Սուրբ օրը երկնայան ժամերգությունը հետո, կատարվում է «Օրհնությունը աբելույի» կամ «Օրհնությունը վերադրի» կարգը, որը կատարում է Սուրբ Աթոռի զինվորական Ս. Ներսես արք. Պողոսյանը: Սուրբ օրը երկնայան ժամերգությունը հետո, կատարվում է «Օրհնությունը աբելույի» կամ «Օրհնությունը վերադրի» կարգը, որը կատարում է Սուրբ Աթոռի զինվորական Ս. Ներսես արք. Պողոսյանը:

Ս. Չափնի ղե. Մարտիրոսյանը ծնվել է 1972 թ. մայիսի 28-ին Թիվրկանում: Նախնական կրթությունն ստացել է Էջմիածնի ինչ է միջնակարգ դպրոցում: 1990-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Կարապետ ղե. Կարապետյանը ծնվել է 1973 թ. ինչպես 4-ին Էջմիածնի քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրի ինչ է միջնակարգ դպրոցում: 1990-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Թորգոմ արքեպա Տոնիկյանը ծնվել է 1974 թ. ինչպես 21-ին Էջմիածնի քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է տեղի ինչ է և ապա 12 դպրոցներում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարտի ղե. Սարգիսյանը ծնվել է 1974 թ. մայիսի 25-ին Ա. Մեծամորում տոնին, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Գարեգին ղե. Լոնգեյանը ծնվել է 1973 թ. մայիսի 11-ին Մեծամոր քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է Մեծամորի միջնակարգ 3-րդ դպրոցում: 1990-1996 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Թորգոմ արքեպա Տոնիկյանը ծնվել է 1974 թ. ինչպես 21-ին Էջմիածնի քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է տեղի ինչ է և ապա 12 դպրոցներում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարտի ղե. Սարգիսյանը ծնվել է 1974 թ. մայիսի 25-ին Ա. Մեծամորում տոնին, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

սան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարկոս ղե. Չոփուրյանը ծնվել է ինչպես 31-ին Տուգարաց մարզի Օնտու գյուղում: Նախնական կրթությունը ստացել է Մեծամորի միջնակարգ տոսակի 2-րդ դպրոցում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարտի ղե. Սարգիսյանը ծնվել է 1974 թ. մայիսի 25-ին Ա. Մեծամորում տոնին, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

սան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարկոս ղե. Չոփուրյանը ծնվել է ինչպես 31-ին Տուգարաց մարզի Օնտու գյուղում: Նախնական կրթությունը ստացել է Մեծամորի միջնակարգ տոսակի 2-րդ դպրոցում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարտի ղե. Սարգիսյանը ծնվել է 1974 թ. մայիսի 25-ին Ա. Մեծամորում տոնին, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Արարատ արք. ԳԼՓՈՒՅԱՆ

հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Չափնի ղե. Մարտիրոսյանը ծնվել է 1972 թ. մայիսի 28-ին Թիվրկանում: Նախնական կրթությունն ստացել է Էջմիածնի ինչ է միջնակարգ դպրոցում: 1990-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Կարապետ ղե. Կարապետյանը ծնվել է 1973 թ. ինչպես 4-ին Էջմիածնի քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրի ինչ է միջնակարգ դպրոցում: 1990-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Թորգոմ արքեպա Տոնիկյանը ծնվել է 1974 թ. ինչպես 21-ին Էջմիածնի քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է տեղի ինչ է և ապա 12 դպրոցներում: 1991-96 թթ. սասան և ավարում է Սեւանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցը և ապա 1996-97 թթ. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնադրյալները Չեղյանը: 1996 թ. մայիսի 16-ին Հայրապետն անուն, մեռանք Ս. Գարեգին արք. Ներսիսյանի, ձեռնադրվել է արքայապետ:

Ս. Մարտի ղե. Սարգիսյանը ծնվել է 1974 թ. մայիսի 25-ին Ա. Մեծամորում տոնին, մեռանք Ս

ՏԵՂԵԿԱՅՆՈՒՄԷ ՄԱՅՐ ԱՌՈՒՒ ՄԱՍԼՈ ԴԻՎԱՆԸ

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ԿԱՐՊՈՒԿՈՍԻ ՄԱՍԼՈ ԴԻՎԱՆԸ ՕՍԿԱՆՅԱԼՆ ԻՌ ՎԱԶՐԵԼ ԵՄԵՐՍՈՆԻ ԱՅԻՆՄԱՆ ԱՆՍՏՐԱԿՆԵՐԸ

Օգոստոսի 28-ին՝ առավոտյան ժամը 10-ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարար Վարդան Օսկանյանը՝ Նորին Սրբություն Գաբրիել Ա կարողիկոսին հայանելու իր բարեմարտաբեր նպատակներով:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց Հայ եկեղեցու և պետության մասնագործակցության մասին՝ թե՛ միջկեղեցական և թե՛ հայ-ազգային քննադատներում՝ հասակային արտասահմանյան երկրներում:

Ժամը 11-ին Վեհափառ Հայրապետին քարի վերադարձ մատրելու համար Մայր Աթոռ այցելեցին ՀՀ պաշտպանության նախարար Վազգեն Սարգսյանը և ՀՀ կառավարության աշխատակազմի ղեկավար, օպերատիվ հարցերով նախարար Զահեն Կարամանուկյանը:

Ջրույցի ընթացքում հիմնականում խոսվեց բանակում Հայ եկեղեցու հոգեբու առաքելության մասին: Վեհափառ Հայրապետը հավաստիացրեց պաշտպանության նախարարին, որ գործառնաբար այդ եկեղեցու նպատակով բանակի հոգեբու խորհրդակազմի կողմից կնշանակվեն նոր հոգեւորականներ:

ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ ԱՅՑԵԼԵՑ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ՊԱՏՄԱՆՎՈՐ ՍԵԼՎԿ ԿԱՐՊՈՒՅԱՆԸ

Օգոստոսի 29-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց Ռուսաստանի Պետդոմայի պատգամավոր, Պետդոմայի ամվանագործության հանձնախմբի փոխնախագահ Սահակ Կարապետյանը՝ Ռոստոմիլի հայ համայնի նախագահ Էդվարդ Վարդանյանի ընկերակցությամբ:

Հյուրերն Ամենայն Հայոց Գաբրիել Ա կարողիկոսին ներկայացրին ռոստոմիլի համայնի աշխույժ գործունեությունը:

Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատեց նրանց նվիրյալ աշխատանքը և հոյուրեց շարունակական կապ պահպանել Հայաստանի հետ, Հայոց առաջնորդարանի միջոցով առավել սերտացնել հարաբերությունները Մայր Աթոռին հետ, օգտվել Մայր Աթոռի քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի հրատարակչություններից:

ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ Ա. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԳԱԿԱՆՄԱՆ ՊԱՏՄԱՆՎՈՐ ԿԱՐՊՈՒՅԱՆԸ

Օգոստոսի 29-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց Ֆինլանդիայի խորհրդարանի պատվիրակությունը՝ արասին հարաբերությունների համձայնագրով նախագահ Մարկուս Աստոնենի գլխավորությամբ:

Ողբունելով հյուրերին՝ Նորին Սրբություն Գաբրիել Ա կարողիկոսը վերջինից երկուսուկես շաբաթվա ընթացքում արթնաբար կարողացավ հարգել Մայր Աթոռի քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի հրատարակչություններից:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

յան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու նպատակով են:

Հյուրերի խնդրանքով Վեհափառ Հայրապետն անդրադարձավ Հայ Առաքելական եկեղեցու պատմությանը ու դավանանքին, մյուս եկեղեցիների հետ Հայ եկեղեցու ունեցած հարաբերություններին:

Նորին Սրբությունն անդրադարձավ նաև Հայաստան մեր քաղաքացիացած աղանդների գործունեությանը, որոնք արհամարհելով հայ ժողովրդի կրոնական զգացումները՝ փորձում են քարոզչությամբ զբաղվել:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց նաև դարաբարդյան հիմնահարցի շուրջ:

ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ ԱՅՑԵԼԵՑ ԿԱՐՊՈՒԿՈՍԻ ՄԱՍԼՈ ԴԻՎԱՆԸ ՄԵՐՍԻԱՆՍԻ ՄԱՍԼՈ ԴԻՎԱՆԸ ԵՄԵՐՍՈՆԻ ԱՅԻՆՄԱՆ ԱՆՍՏՐԱԿՆԵՐԸ

Մեյստոմերի 1-ին Ֆրանսիայի Քոտ-դը Ագյուր շրջանի (Նիցցայի և նրա շրջակայքի) հայոց հոգեբու իր հովիվ Ս. Նարեկ եպ. Ըսարայանի ուղեկցությամբ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց շրջանի միջկեղեցական խումբը կազմավորած Ֆրանսիական Ռեֆորմիստական ու Կարոլիկ, Ֆրանսիայում Անգլիկան և դանիական Լյութերական եկեղեցիների ներկայացուցիչներին:

Հայաստանում քրիստոնեության հաստատման 1700-ամյակի առիթով կնունենի այս այցելության նպատակն է ծանոթանալ Հայ Առաքելական եկեղեցուն ու Հայաստանին, երապակյան կապեր հաստատել Հայ եկեղեցու հետ:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց Գաբրիել Ա կարողիկոսը պատմեց Հայ Առաքելական եկեղեցու, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին և նրա ներկայիս գործունեության մասին, հանգամանորեն անդրադարձավ Ս. Էջմիածին կրթական, հոգեբու դաստիարակության և քարոզչական աշխատանքներին, սոցիալական ծրագրերին:

Կարևորելով միջկեղեցական հարաբերությունները՝ Վեհափառ Հայրապետը մասնավորապես անդրադարձավ Հայ Առաքելական և Հայ Կարոլիկ ու Հայ Ավետարանական եկեղեցիների միջև եղած քրիստոնեական հարաբերություններին, քրիստոնյա այլ եկեղեցիների հետ ունեցած կապերին:

Հանդիպման ընթացքում հյուրերը Վեհափառ Հայրապետին նվիրեցին օրերն Ֆրանսիայում լույս տեսած «Գաբրիել Ա Ամենայն Հայոց կարողիկոս» գիրքը:

ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ Ա. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԳԱԿԱՆՄԱՆ ՊԱՏՄԱՆՎՈՐ ԿԱՐՊՈՒՅԱՆԸ

Օգոստոսի 29-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց Ֆինլանդիայի խորհրդարանի պատվիրակությունը՝ արասին հարաբերությունների համձայնագրով նախագահ Մարկուս Աստոնենի գլխավորությամբ:

Ողբունելով հյուրերին՝ Նորին Սրբություն Գաբրիել Ա կարողիկոսը վերջինից երկուսուկես շաբաթվա ընթացքում արթնաբար կարողացավ հարգել Մայր Աթոռի քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի հրատարակչություններից:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

անց Հայ Առաքելական եկեղեցուն և նրա հոգեբու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ նրա ներկայիս գործունեությանը և մասնավորապես հոգեբու դաստիարակության ու սոցիալական ծրագրերին:

Մեծ նշանակություն տալով Հայաստանի և Ռուսգլխայի փոխադարձ ունեցած օգնությանը և սերտ համագործակցությանը, փոխադարձություններին անբաղձուն նպատակով զարգացնելու և փորձի փոխանակումը՝ Վեհափառ Հայրապետը կարեորեց երկու ազգերի համերաշխությունը և բարեկամությունը:

«Փոքր ազգերը միանալով կենտրոն և կորցնեն միմյանց, իսկ մեծերը բաժանվելով՝ կփորձանան», - շեշտեց Վեհափառ Հայրապետը:

Վեհափառ Հայրապետը երախտագրությամբ նշեց, որ Ռուսգլխայի առաջին երկիրն էր, որ պաշտոնապես ճանաչեց 1915թ. Օսմանյան կայսրությունում իրագործված հայերի ցեղասպանությունը, և հետագայում նրա օրինակին հետևեցին այլ երկրներ:

Պարոն Տրոյոն, իր երթին մեծ նշանակություն տալով երկու երկրների համագործակցությանը, նրա հայտնեց, որ այստեղես էլ պակի կարգաճան կապերը նաև երկու երկրների խորհրդարանական կառույցների միջև:

ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ Ա. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԳԱԿԱՆՄԱՆ ՊԱՏՄԱՆՎՈՐ ԿԱՐՊՈՒՅԱՆԸ

Օգոստոսի 29-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց Ֆինլանդիայի խորհրդարանի պատվիրակությունը՝ արասին հարաբերությունների համձայնագրով նախագահ Մարկուս Աստոնենի գլխավորությամբ:

Ողբունելով հյուրերին՝ Նորին Սրբություն Գաբրիել Ա կարողիկոսը վերջինից երկուսուկես շաբաթվա ընթացքում արթնաբար կարողացավ հարգել Մայր Աթոռի քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի հրատարակչություններից:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

Ողբունելով հյուրերին՝ Ամենայն Հայոց կարողիկոսը պատմեց նյան առաջին քայլերը ֆիններին հետ աղոթելու կենտրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին, անդրադարձավ հանրապետության մասին:

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ-ՄԻՉԿՐՈՆԱԿԱՆ 13-ՐԴ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԲՈՒՆԱՐԵՍՏՈՒՄ

Օգոստոսի 30-ից սեպտեմբերի 1-ը Բուխարեստում տեղի ունեցավ Ս. Եջիղի համայնքի անձնակազմի միջազգային-միջկրոնական «Մարդիկ և կրոններ» համդիպումը՝ «Խաղաղությունը Աստուծոնն են» նշանաբանով:

Այս 13-րդ հավաք տեղի էր ունենում Ռուսիայի ամառային էժիլ Կոստանտինոսեպոլիսի և Ռուսիո Օրբոքոս եկեղեցու առաջնորդ թեմկոսի սիստ պատրիարքի հրավերով և հովանավորությամբ:

Օգոստոսի 30-ին Ռուսիայի Պատմամետի պատրիարք Միջազգային կոնֆերանսների կենտրոնում Ալեքսանդրիայի Յուլյե Ուղղափառ եկեղեցու պատրիարք Պետրոս Է-ին նախագահությամբ տեղի ունեցավ համաժողովի պաշտոնական բացումը: Ողբունելով խորքով հանդես եկան Ռուսիայի նախագահը, Թեմկոսի պատրիարքը և Ս. Եջիղի համայնքի նախագահ պրոֆեսոր Անդրեյ Ռիկալովին:

Երոշյա համաժողովը ընթացքում լսվեցին զանազան գեկուցումներ և տեղի ունեցան աշխույժ քննարկումներ միջկրոնական և միջազգային հիմնահարցերին ներկայացվող տեղեկությունների շուրջ:

Համաժողովն ավարտվեց Բուխարեստի Համալսարանական հրապարակում խաղաղության կղզի ստորագրությամբ ուղղված բոլոր երկրների պետական, քաղաքական և եկեղեցական գործիչներին:

Համաժողովն ներկա էին Անտիոքի Յուլյե Ուղղափառ եկեղեցու պատրիարք Բզանտինոս Դ Յահինը, Երզրաղիայի պատրիարք Մարտինը, Բողոքական պատրիարք Աբունի Պատրիարք, Կիպրոսի, Չեխիայի և Ֆինլանդիայի արքեպիսկոպոսները, ներկայացուցիչներ գրեթե բոլոր Ուղղափառ եկեղեցիներին: Կարողիկոսները էին Արհմիության Վաստինը, Սիլվեստրին, Էջեզիայի, Արհմիության Սթաֆորդը, Գեմալը, դու Սանթուլը: Ներկա էին նաև բողոքական եկեղեցիների գրեթե բոլոր հարանվանությունները, ինչպես նաև Եվրոպայի եկեղեցիների կոնֆերանսի գլխավոր քարտուղար

Թեյս Կլենեթը: Հավաքին մասնակցում էին նաև բոլոր մեծ կրոնները (մասնավորապես Ռուսիայի, Անգլիկոսների և այլն) ներկայացուցիչներ իրավիճակ տարբեր մայր ցամաքներից:

Հայաստանյայց Առաքելական Սրբ. եկեղեցին ևս իր լիարժեք ու անբողաքական մասնակցությունը բերեց համաժողովին: Հայ եկեղեցու պատրիարքը գլխավորում էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյի Արամ Ա կաթողիկոսը, որի նախագահությամբ ընթացած օգոստոսի 30-ի լիազուսմանը միտք, ինչպես նաև սեպտեմբերի 1-ի «Էկունենիկ շարժումը բրոքող հազարամյակում» ճգնաժամներ և հույսեր» քննարկ կող տեղանք աշխատանքները: Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու պատրիարքության կազմում էին նաև Արամիայի առաջնորդ Ս. Տիրապետի, Մարտինոսի և Վեհափառ Հայրապետի միջեկեղեցական հարցերի գծով օգնական Ս. Միքայել Ե. վրդ. Աջապահյանը և Կիլիկիոյի կաթողիկոսի ավագանակիր Ս. Սևրոկի վրդ. Բարիթյանը:

Համաժողովի օրերին Հայ եկեղեցու պատրիարքությունը Ռուսիայում ՀՀ համալսարանատար տղայի, Նախագահը ընթացողությամբ այցելեց Ռուսիայի նախագահին՝ Վերինի անձիակազմի փախազով: Հանդիպման ընթացքում շոշափվեցին Հայաստան-Ռուսիայի փոխադարձ բողոքները: Հայ եկեղեցու մասնակցությունը և ուսման համայնքը արտահայտվեց վերջերս Հայաստան կատարած իր այցելության մասին: Մեծապես իր այցելության շրջանները ՀՀ նախագահի և կառավարության հետ:

Հայ եկեղեցու պատրիարքությունը նաև հարաբերող ունեցավ նաև Ռուսիայի եկեղեցու Թեմկոսի պատրիարքին: Մեծապես գնահատելով Հայ եկեղեցու մասնակցությունը համաժողովին՝ Թեմկոսի պատրիարքը իր եղբայրական ողջուցները հույս է հղում Ս. Օ. Տ. Պարզին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

ԿԻՐԱԿՆՈՐՅԱԿ ԳՊՐՈՑՆԵՐԻ ԲՅՈՒՆԱՐԵՍՏՈՒՄ ԱՐԱԳԱՃՈՏՆՈՒՄ

Սույն քվականի սեպտեմբերի 5-ին Կարաբաղի բաղադրանքներով զինվորները ինքնուրույն էր: Այստեղ տեղի ունեցավ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու Արագածոտնի բեմերը «Ս. Խայ», «Ս. Մարիամ Աստվածածին» և «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց», կիրակի օրը զարդաների բացման արարողությունը:

Բացմանը մասնակցում էին Արագածոտնի բեմի առաջնորդ Ս. Նախագահը եպ. Գոնյանը, ԲԻՂԿ-ի վարիչ տնօրենը հոգեւորիչ Ս. Վազգենի վարչապետ Սրբապետյանը, Արագածոտնի քրիստոնեական դաստիարակության գրասենյակի պատասխանատու Հայկ սարկիզավ Արուստյանը և Կարաբաղի բողոքական պրո. Թ. Հարապետյանը, Արագածոտնի կրոն դասակազմող ուսուցչական լաբորանտ ադամներ, երեսնամյակ, ծնողներ, հյուրեր:

Ողբունելով խորքով երկուսուկես ժամանակահատվածում Քրիստոնեական դաստիարակության գրասենյակի պատասխանատու Հայկ սարկիզավ Արուստյանը: Այս նա կարևորեց այն գործը, որի փորձ ու գործարարական ոգով պետք է կատարեն նորաբաց կիրակի օրը զարդաների ուսուցիչները, ինչպես ժամանակակից արվեստի մեծ արարողը Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը, Ս. Նախագահը, Ս. Ներսիս Շնորհալյանը և այլք: Նշելով նաև, որ Հայ եկեղեցին կարիք ունի հավատալով սերնդին, որի պատասխանում և դաստիարակման աշխատանքը վստահված է կրոնի ուսուցիչներից:

Այնուհետև զարդանք բացմանը մասնակցեցին իր ջերմ շնորհակալություններով ու շնորհակալական խոսքով ինչպես Կարաբաղի բողոքական պրո. Թ. Հարապետյանը: Նա ուսուցիչների մարքեց կենսա: ճանապարհի իրենց աստվածամոր զորունեությունը մեծ քան խոստովալով իր հնարավորություններով աջակցելու ազգամեր և այս առաքելությունը:

Խորքով հանդես եկավ նաև ԲԻՂԿ-ի վարիչ տնօրեն Ս. Վազգեն վրդ. Սրբապետյանը, որը պատասխանական ակնարկով բացատրեց, թե ինչպես է հաստատվել կիրակի օրը զարդաները, ինչ նպատակներ ունի ինչ առաքելությունը՝ այսօրվա իրականությունը մեծ: Նշեց նաև, որ Եկեղեցին կիրակի օրը զարդաների

և կրոնի դասակազմում գործընթացին շատ կարևոր տեղ է հասնում: Այստեղ, ուսուցիչները և սկզբնական բոլոր խնդիրները հարկավոր է լուծել պատշաճ կերպով և պատասխանատուությամբ բարձր գիտակցությամբ: Իր օրինություն խորքով խորքով առաջնորդ Ս. Նախագահը եպ. Գոնյանը միջամտանիկ կարևորելով կիրակի օրը զարդաների նշանակությունը:

միասնությունը ջրատու օտարածին հասարակության և հավատարմի մեջ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու, որը հայ ժողովրդին համալսմանը և մեծ ազգային միասնության ապահովումը միակ իրական ուժն է: Նա շեշտեց, որ իրականում և երախտագրությունները խորքով խորքով առաջնորդ Ս. Նախագահը եպ. Գոնյանը միջամտանիկ կարևորելով կիրակի օրը զարդաների նշանակությունը:

Բացման արարողության պաշտոնական մասը հայտնվեց գրական-երաժշտական կոնցերտի ժամանակ, որը պատրաստել էին Արագածոտնի կրոն դասակազմող ուսուցչական լաբորանտ ադամները: Հոգեւորական հոգեբու Գեորգի Գեորգիանի և Սեդրակ Գեորգիանի կողմից ելույթ ուղևորվեցին: Հանդիպում էր նաև ավարտվեց Պաշտպանության և Տեղաբնակ աղբյուրի միասնական երգչախումբով:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՍԵՆԱՅՆ ԸԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԸՆԾԱՅՎԱԾ ԿՅԱՆՔ

Օգոստոսի 27-ին Մայր Աթոռի միաբաններն ու Ս. Էջմիածին ժամանած բարչարաբանական հոգևորականներն այցելեցին Վեհափառ Հայրապետին և շնորհավորեցին նրա ծննդյան 66-ամյակը: Իր բազմաբայուն կյանքի նրբեր ու կես դարին Գարեգին Առաջինը՝ որպես 131-րդ հաջորդը սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի, սպրուտ է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում և գլխավորում Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին: 1700 փարվա մեջ մի ակնբարք է բլուստ կրել ու կես դարին, ապալան քակալան է մի համառոր անդրադարձ կատարված բազմապիսի աշխատանքներին, հանդակելու համար, քե որքան մեծ ու ժամանակիչ է Հայոց Հայրապետի ավանդը:

Գահակալության անցնող շրջանում Գարեգին Ա կաթողիկոսը կարողացավ կարեւորագույն բարեփոխումներ կատարել քե՝ Մայր Աթոռում և քե՝ ողջ Հայաստանի եկեղեցական կյանքում:

Կաթողիկոսը նախ վերափոխեց Հայաստանի ներքին քեմական կառուցվածքը՝ այն համապատասխանեցնելով երկրի նոր վարչական (մարզային) բաժանմանը և նկեղծ պատմական նախարարյալներից: Ըստ այդմ՝ նախկին չորս քեմի վարչական շրջանները, մայիսի 30-ի կաթողիկոսական պաշտոնագրով ստեղծվեց 8 քեմ. Արարատյան հայրապետական քեմ՝ ներառելով Երեւան մայրաքաղաքը և Արարատի մարզը, Գուգարաց քեմ՝ Լոռիի և Տավուշի մարզեր, Սյունյաց քեմ՝ Սյունիքի և Վայոց ձորի մարզեր, նաև Ծիրակի, Արմավիրի, Արագածոտնի, Գեղարքունյաց, Կոտայքի քեմերը՝ հասնում մարզերում:

1997թ. հունվարին կաթողիկոսական տնօրինությանը Ռուսաստանի և Նոր Նախիջևանի քեմի տարածքում եղած Ուկրաինայի և Հարավային Ռուսաստանի առաջնորդական փոխանորդությունները վերադիցնեցին առանձին քեմերի: Նոր քեմերի ստեղծման շնորհիվ տեղերում զգալիորեն աշխուժացավ եկեղեցական կյանքը, հիմնվեցին առաջնորդարաններ, ստեղծվեցին քեմական խորհուրդներ, մշակվեցին աշխատանքային ծրագրեր, վերաբացվեցին նոր եկեղեցիներ:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում բարեփոխվեցին և կրթամշակութային աշխատանքների բնագավառում արժանագրվեցին Բրիտանոսեական դատարանության և քաղաքագետական կենտրոնի հիմնումը Ս. Գայանե եկեղեցու մոտ հիմնվին վերաշինված հարմարավետ շենքում, նրա կողմից ընդարձակ քաղաքական գործունեության մակալումը, Գեորգյան հոգևոր ճանապարհի հիմնովին նորոգումը և վերաբացումը (1997), ուսումնական պայմանների բարելավումը, ուսանողության քվի աճը (նախկին 40-ի փոխարեն՝ 100), Մայր Աթոռի տպարանում, կրթական, հայագիտական, գրական շուրջ 200 անուն գրքի հրատարակությունը և այլն:

Հայ եկեղեցու բազմաճյուղ գործունեության շնորհիվ խորհրդային 70-ամյա շրջանի կրթական արգելքների հետևանքներն աստիճանաբար սկսեցին տեղի տալ: Բազմապատկվեցին եկեղեցու մ կառարվող հարսանիքները: Բազմաթիվ դպրոցներում սկսվեց կրթի ուսուցումը, ստեղծվեցին կիրակցօրյա դպրոցներ, կանոնադր պարբերականությունը ստացան հայկական հեռուստատեսությունը («Ռորան լուս»), «Սիրեցեք գինեան», «Առատ լուս») հաղորդաշարերը և ծայ-

նասփյուռով հեռարձակվող քաղաքներն ու տոնախոսական հաղորդումները: Ս. Էջմիածնում ստեղծված մանր դիվանը և տեսածայնագրման ստուդիան, «Զրիստոնեայ Հայաստան» երկչաքաքաքերը սկսեցին համակարգված քարոզական և տեղեկատվական աշխատանք կատարել:

1997թ. հունիսի 15-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ձեռքով եպիսկոպոսական ձեռնադրություն ստացավ վեց վարդապետ քեմակալ առաջնորդ, որն առաջին եպիսկոպոսական ձեռնադրություն էր նորակալ Հայաստանում:

1995թ. սեպտեմբերին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի օրհնությանը բացվեց Երեւանի պետական համալսարանի աստվածաբանական ֆակուլտետը: Կաթողիկոսի անմիջական նախաձեռնությամբ հիմնովին վերակառուցվելով ժամանակակից գիտամշակութային կենտրոն դարձավ Օշականի Մաշտոցի դպարտունը, որն առաջնակայուն ու բարձրակարգ միջոցառումներ կիրառվեցին:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս ընտրվելուց և վեր Գարեգին Առաջինը բազմաթիվ հայրապետական այցելություններ կատարեց՝ առաջին ուղևորությունը ձեռնարկելով 1995-ի մայիսի 5-ին՝ դեպի 1988-ի երկրաշարժի հետևանքով ավերված Գյումրի և աղետի գոտու մյուս քաղաքներ: Նույն ամսվա վերջին Վեհափառն այցելեց հերթական Արցախ:

1995թ. հունիսի սկզբին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը մեկնեց Լիբանան և Անթիլիասում մասնակցելով Մեծի Տանն Կիլիկիոնոր կաթողիկոսի ընտրությանը նախագահեց Արամ Ա կաթողիկոսի օժանդակողությունը: Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը մեկնեց Մոսկվա՝ Ռուսաստանի և օժանդակողությունը: Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը մեկնեց Ֆրանսիա, որն այնտեղից փոխադրվեց Կոնստանդնուպոլիս, օգոստոսին՝ Քրեթիկա, Ռուրվալ, Արգենտինա, Պարբեր առիթներով եղավ Զրաբսիայում, Շվեյցարիայում, Նորվեգիայում, Իտալիայում, որ հանդիպեց Հռոմի պապին: 1997թ. տարեկգրին Վեհափառ Հայրապետը հովվապետական այցով մեկնեց Զրաբսիա, այնուհետև Ավստրալիա, Նոր Զելանդիա, Սինգապուր և Բանգկոկ, հունիսին Ավստրալիա, օգոստոս-սեպտեմբերին՝ Հարավային Ռուսաստանի քեմ, նոյեմբերին՝ Անգլիա,

1998-ի հունվար-փետրվար ամիսներին՝ Եգիպտոս և Գերմանիա, ապրիլին՝ Անգլիա և ԱՄՆ, որ մայիս ամսին նախագահեց Ամերիկահայ քեմի 100-ամյակին նվիրված հանդիսությունները:

Արտասահմանյան այցելություններին ժամանակ Վեհափառ Հայրապետն ունեցավ հարյուրավոր հանդիպումներ՝ պետությունների մեծ մասի նախագահների ու պետական առաջին դեմքերի, քուր եկեղեցիների բարձրաստիճան ներկայացուցիչների, հայ համայնքների հոգևոր առաջնորդների, քաղաքական, մշակութային գործիչների, գործարարների, հայկական բազմազան կազմակերպությունների ղեկավարների, ուսանողության, աշակերտության և ընդհանրապես սփյուռքահայ հասարակության բոլոր խավերի հազարավոր մարդկանց հետ: Այս այցելությունները, հովվապետական լինելով, միաժամանակ մեծապես նպաստում էին Հայաստանի միջազգային վարկի բարձրացմանը, հայրենիք-սփյուռք կապերի սերտացմանը:

Ընդունելություններին առունով պակաս հազեցած չէ նաև Վեհափառ Հայրապետի առօրյան Մայր Աթոռում, որ նրան են այցելում Հայաստան եկող գրեթե բոլոր պաշտոնական պատվիրակությունները, զանազան երկրների նախագահներ, դեսպաններ, նախարարներ, քուր եկեղեցիների առաջնորդներ (ինչպես օրինակ՝ Մոսկվայի և Համայն Ռուսիկո, Վրաց, Ռումին եկեղեցիների պատրիարքները, Կոստանդնուպոլիսի տիեզերական պատրիարքը), սփյուռքահայ ուխտավորներ, մտավորականներ և այլք:

Վեհափառ Հայրապետը մշտական կապի մեջ է ՀՀ ղեկավարության՝ նախագահի ու վարչապետի հետ, օգտագործելով իր միջազգային եղիհնակությունը՝ «Հայաստան» հիմնադրամի և միջազգային զանազան կազմակերպությունների միջոցով շուշափնի նպաստ է բերում մեր երկրին ու պետությանը:

Չնայած բազմազան փիճակին՝ Վեհափառ Հայրապետը, անզավաճան մնալով ուսուցիչ կոչմանը, դասավանդում է Հոգևոր ճեմարանում, ամեն շաքաքոր՝ առավոտյան ժամերգության ավարտին, քարոզ խոսում Մայր տաճարում, անճեմարան օրինակով զգետում Մայր Աթոռի միաբանության անդամներին, միաժամանակ իրականացնում քարեքարում քրիստոնեությունը Հայրապետը ընդգծեց, որ Երեւանի Մայր եկեղեցու հիմնադրությունը պերճախոս վկայությունն է այն ժամանակ ոչ միայն անցյալ է, այլև ներկա ու մշտանորոց ընթացք: Անցնող տարիների Վեհափառ Հայրապետի ձեռքով օծվել են Օդեսայի, Կիսլովոդսկի, Կրասնոդարի հայկական եկեղեցիները, Հայաստանում Գագարնի և Առավոտածիր, Գորիսի Ս. Գ-

կի տոնակատարության նախապատրաստումն է: Նրա նախագահությամբ մշակվել է ընդար-

Վեհափառ, օգոստոսի 26, 1998թ.: Վեհափառ Հայրապետն այցելության են կկել ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Բոչարյանը, վարչապետ Արմեն Գարրինյանը, Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Առաջինը

ճակ ջրագիր՝ առաջիկա մի քանի ամիսների համար, որը ներառում է Հայաստանում և նրա սահմաններից դուրս գտնվող մի շարք պատմական վանքերի նորոգում, Երեւանում Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Մայր տաճարի կառուցումը, հորեյանական շքեղ հրատարակություններ, ամենամյա ուխտամեացություններ, միջազգային ցուցահանդեսներ, գիտաժողովներ և այլն: Այս տոնակատարությունը, որը Վեհափառ Հայրապետի բնույթագրմանը՝ հայոց համար պետք է դառնա երկրորդ Հեղեղություն, ոչ միայն պատմական փառավոր իրողությունն ոգևորում է, այլև հայ ժողովրդի՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի ժամանակ ընդունած սրբազան ուխտի նորոգումը:

1996-ի սեպտեմբերի 8-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում կատարվող Մեռնօրհներեք ժամանակ Գարեգին Առաջինն այն անվանեց «վերածնունդան միտոն»: խորհրդակցական է, որ դրանց մեկ օր առաջ Գարեգին Ա Վեհափառ, արժանին մատուցելով խորհրդային շրջանի բռնության գոհ դարձած խորեն Մուրադելիայանին, հանդիսավոր շուրջով նախատեց կաթողիկոսի աճյունը Ս. Գայանե վանքից տեղափոխեց Մայր տաճար և ամփոփեց իր պատշաճ տեղում:

1997թ. ապրիլի 7-ին Երեւանում տեղի ունեցավ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Մայր եկեղեցու հիմնադրեք ձեռնար Ամենայն Հայոց Հայրապետի: Արարողության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետն իր խոսքում ընդգծեց, որ Երեւանի Մայր եկեղեցու հիմնադրությունը պերճախոս վկայությունն է այն ժամանակ ոչ միայն անցյալ է, այլև ներկա ու մշտանորոց ընթացք: Անցնող տարիների Վեհափառ Հայրապետի ձեռքով օծվել են Օդեսայի, Կիսլովոդսկի, Կրասնոդարի հայկական եկեղեցիները, Հայաստանում Գագարնի և Առավոտածիր, Գորիսի Ս. Գ-

րավոտարկ եկեղեցիներ: Վեհափառ Հայրապետի հոգածությամբ հիմնովին նորոգվում են պատմական այնպիսի ճանապարհ վանքեր, ինչպես Տաքեղ, Նորավանք, Կեչառիսը, Մանսիկը:

Վերջին ամիսներին առողջական փիճակ պատճառով Հայոց կաթողիկոսը բուժման շրջան անցավ Նյու Յորքում և օգոստոսի 22-ին վերադառնալով Մայր Աթոռ՝ կրկին իրեն հատուկ նշանակում ձեռնամուխ եղավ իր պարտականությունների կատարմանը: Վեհափառ Հայրապետին բարեկարգ և շուտափուրջ ու վերջական առաջինում մաղրություն համար օգոստոսի 26-ին նրան այցելեցին ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Բոչարյանը, վարչապետ Արմեն Գարրինյանը, Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Առաջինը, իսկ հաջորդ օրերին նաև մի շարք նախարարներ, քարոքաստիճան պաշտոնյաներ:

Օգոստոսի 24-26-ին նախագահությանը Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետի՝ կայացավ Գերագույն հոգևոր խորհրդի նիստ, 27-28-ին՝ 1700-ամյակի գործադիր վարչության հեքթակամ ժողովը: Գրանց հաջորդեցին պաշտոնական, գործական բազմաթիվ այլ հավաքներ, հանդիպումներ: Մայրեքի 10-ին Կոնստանդնուպոլիսում տեղի ունեցավ Վեհափառ Հայրապետի իր պատգամը տվեց սաներին, ցանկացավ, որ եկեղեցու և հայրենիքի նվիրյալ լինեն, որ իրենց հատակահիշները դառնան աշխատասիրությունը, արգելքությունը, նպատակամղվածությունը, անճեմարանությունը: Եւ կաթողիկոսական պատգամը՝ այս ուսանելի աստիճանում արժողովից ղեկավարելի ու ընդունելի էին սաների և քուր եկեղեցիների համար, քանզի պատգամը տրվում էր ոչ միայն խոսքով, այլև Ամենայն Հայոց Հայրապետի գործով ու կյանքով: Հիրավի՝ եկեղեցուն ու կյանքին ընծայված բազմաթեքուն կյանք:

Կարեն ԱՄՆԵՆՅԱՆ

Սեպտեմբերի 13 Խ Ա Չ Վ Ե Ր Ա Ց

«Եւ տվա յարհուրքս անօրէն բշխանոյն»

Շարական

Այսօր Հայաստանայնջ Եկեղեցին տոնախմբում է իր հինգերորդ տարեկանը: Վերջին այս տարեկանը մեր իմաստուն նախնիները մկրտել են խաչին՝ կոչելով այն տոն խաչվերաց: Ինչպես մյուս տարեկաններին, սրա հիմքում եւս կա պատմական մի եղելություն: 613 թվականին պարսից խոսրով շահը մեծ գործով հարձակվում է Բյուզանդիայի վրա: Նա հասնում է Կոստանդնուպոլիս պարիսպներին, գրավում այն և բազմաթիվ գերիների հետ նաեւ գերեվարում Քրիստոսի խաչափայտը՝ մեծ ամարգանք հասցնելով քրիստոնյաներին:

Միայն 15 տարի անց՝ 628 թվականին, Հերակլ կայսրը, մեծաթիվ բանակ կազմելով, հարձակվում է պարսից երկրի վրա և կարողանում գերությունից ազատել Քրիստոսի խաչափայտը: Այս անձ փաստով ու պատվով վերադարձնում են այն Երուսաղեմ ցուցադրելով քրիստոնյաներին: Ասե՛նք նաեւ, որ Հերակլի գործին միանում է նաեւ հայոց բանակը՝ Մեծ Գնունի իշխանի գլխավորությամբ:

Միքիլի հավատացյալներ, ի՞նչ է խաչը մեզ համար: Քրիստոս՝ Աստվածորդին, Իր արյունը քահանայի և Իր աչքերը փակեց խաչի վրա՝ մարդկանց մեղքերը քաղելու և նրանց կյանք պարզեցնելու համար: Հին աշխարհում՝ Պարսկաստանից մինչև Բյուզանդիան, Հռոմեական կայսրության մեջ խաչը գործածում էին իբրև պատժի, մահվան գործիք և բոլոր մարդկանց դատաւարարականներին սպանում էին խաչի վրա: Երբ Հիսուսին Պիղատոսի մոտ

բերեցին, մոլեգնած հրեա բազմությունը գոռաց. «Ի խաչ հան գա»: «Եւ Լրան խաչը բարձրացուց»: Այդ պատճառով էլ խաչեցին Քրիստոսին:

Հին աշխարհը սարսափում էր խաչից՝ իբրև մահվան գործիքից: Քրիստոսի խաչելությունը խաչը դադարեց չարարանքի և մահվան սարսափագործ գործիք լինելուց, իմաստափոխվեց և դարձավ նշան փրկագործության և հաղթանակի: Այսօր մենք հայրաժողովրդի մեր կրօնին կրում ենք խաչը, մեր եկեղեցիները գաղափարում ենք խաչով և մեր բոլոր ազգեիկ պայքարների սկսում ենք խաչի համբով: Մեր աղոթքը նույնպես խաչով ենք սկսում, որովհետեւ խաչն այնու ի՞նչ թե պարտության նշան է մեզ համար, այլ փրկության և հաղթանակի:

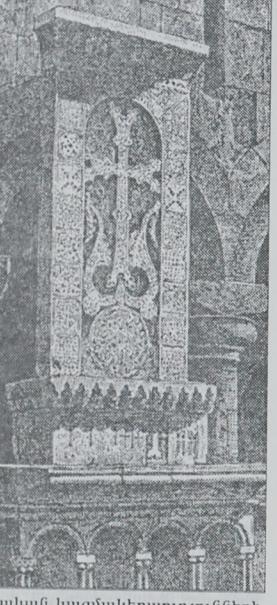
Քրիստոնեության պատմության ողջ ընթացքում խաչի իմաստը մույնը եղավ աշխարհի բոլոր քրիստոնյաների համար, մասնավորապես նաեւ հայ ժողովրդի համար: Մենք՝ հայերս, մեր պատմության ամենագուշակ և ամենաաղի պահերին և պակասից մինչև խաչի զարմանահարաշ գործությանը: Եւ այդ գործությունն անբաժան մնաց մեր ժողովրդից հայրենայաց պաշտպանության բոլոր մարտերում: Խաչն ու նրանով սրբագործված մեր հավատը պահեցին, պահպանեցին ու վերստին զոհեցին մեր ժողովրդին:

Այսօր, երբ շարականի տողերն ուղի վերստին ընթերցում, անդրադարձնում ենք այն ճշմարտությանը, որ խաչը մեր կյանքի անբաժան ուղեկցիչ է եղել և պիտի լինի: Այս օրերին մեր ժողովրդի մասնակի է ներքին ալեկոծության և անվտանգության փնտրում է նաև պահանջարկ խաղաղության և

յուժումն իր արդար պահանջներին: Ո՞ր պիտի ուն մեզ խաչից ցուրր, որպեսզի կարողանանք դառնալ հիվ փնտրել ու գտնել ճշմարտ ճանապարհը, խաչի լույսով տեսնել մեր սպազան և իրականացնել մեր գալիքի բոլոր երազներն ու նպատակները: Մյուս էլ այն կարծիքը, թե քրիստոնեությունը մահացի կրոն է, տեղատվության և հաշտվողականության կրոն: Այդպես չի եղել և չի լինի երբեք: Վկան մեր պատմության հերոսապատմությունը, երբ «վասն հավատի» և այդ հավատով ներշնչված մեր ժողովրդի բաշարի զավակները բշխանու ճիւղաներից ազատեցին մեր հայրենիքը, Եկեղեցին, որոնցով էլ գոյատևեց մեր հավատի ամենամարդ պտղը: Քրիստոնեությունը մահացի կրոն չէ, քրիստոնեությունը պայքարի կրոն է, հաղթանակի կրոն է, շարի ու բռնության դեմ մարտնչելու կրոն է: Այդ, չարք վերջնականապես կլիտնահիվ խաչի լուսափայլ ճանաչների առջև, եթե մենք իսկապես կատարենք աստվածային պայվածները, եթե իսկապես մենք Քրիստոսի նման գնանք մահ և ղեպի գոհողություններ:

Շատերն ասում են ինձ մտառական հարցեր. «Ի՞նչ պիտի լինի մեր վարդալ օրը, մեր պայտն էլ անորոշ է, և ո՞ր պիտի մեզ առաջնորդի»: Ես նրան պատասխանեցի. «Քն նախնիները ի՞նչ ճանապարհով քայլեցին, դու ինչո՞ւ ես տկարանում, րբ ուր կախար, մտածում անցյալը, կորցնում քո ամրությունը: Ինչո՞ւ մենք մեզ չենք առնում մեր անցյալին, մեր պատմությանը, չենք ոգեկոչում մեր փառավոր հաղթանակները, որպեսզի կարողանանք գործանք ուրանցով և պատմել դառնալ չարի դեմ»:

Երբ մեկնել էի Շվեյցարիա, անբողջ մի շաբաթ հատուկ նպատակով այցելեցի Յուրիխի շրջան: Գրեթե ամեն օր այցի գնացի բոլոր եկեղեցական համայնքները, հանդիպեցի կրոնական, բարեգործական կյանքի մասին, այն մարդկանց կանգնի, ովքեր մտք ու ցուրտ օրերին, հոգեւոր ու ֆիզիկական ցավ խնդրելով, կիսաբաց պայքարում են իրենց բիրիխական հողը պաշտպանելու, իրենց պատմական հայրենիքը չկորցնելու անարդար ճակատամարտում: Ես միաժամանակ հավատացրի նրանց, որ այդ ճակատամարտում կհաղթի արարությունը միայն:

Սիրելի՛ հավատացյալներ, վատահ եղեք, որ աշխարհում քրիստոնեական հավատի երբայկացությունն ու հանրաշխարհային գոյությունն ունի: Միսիբարկելով այն բանով, որ մենք միայնակ չենք մեր ցավի ու զովարությունների հաղթահարման ճանապարհին, սիրելիներ, չկորցնեք մեր ուժը, պիտեղ լինե՛ք մեր հավատի մեջ, որպեսզի կարողանանք այսօրվա ամենաժողովրդին պահին խաղաղությամբ, խեղճությամբ, համբերությամբ վերակենդան մեր հայրենիքի լուսավոր ապագան, ամեն քայլափոխի հիշե՛ք իմաստուն խոսքը: «Հազար չափիր, մեկ կարող»:

Սիրելի՛ հավատացյալներ, այսօր վերստին փայլում է հույսի խաչը մեր հոգու աշխարհում, մեր հայրենի Եկեղեցու մեջ, և ով հավատ ունի, կտեսնի այն ու նրանով կզորանա: Չորացե՛ք այդ խաչով, որպեսզի այն լուսավորի մեր կյանքի ճանապարհն այժմ և հավիտյան հավիտենից. ամեն:

Սիրելի՛ հավատացյալներ, այսօր վերստին փայլում է հույսի խաչը մեր հոգու աշխարհում, մեր հայրենի Եկեղեցու մեջ, և ով հավատ ունի, կտեսնի այն ու նրանով կզորանա: Չորացե՛ք այդ խաչով, որպեսզի այն լուսավորի մեր կյանքի ճանապարհն այժմ և հավիտյան հավիտենից. ամեն:

Սիրելի՛ հավատացյալներ, այսօր վերստին փայլում է հույսի խաչը մեր հոգու աշխարհում, մեր հայրենի Եկեղեցու մեջ, և ով հավատ ունի, կտեսնի այն ու նրանով կզորանա: Չորացե՛ք այդ խաչով, որպեսզի այն լուսավորի մեր կյանքի ճանապարհն այժմ և հավիտյան հավիտենից. ամեն:

ՆԵՐՍԵՍ ԱՐԵՎԷԿՍ
ՊՈԶՆՊՈԼՅԱՆ
«Ուխտագնացություն ղեպի լույսը» գրքից

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՍՈՒՐԵՊԱՏԱՐԱԳԻ ԸՍՏ ԹՈՐՈՍ ԶՈՒՂԱՅԵՑՈՒ

Սկիզբը «Քրիստոնեայն Հայաստան», թիվ 32-34, 36

Վերոհիշյալ բարեխոսությունները ու հիշատակությունները բուն Պատարագի արարողության մեջ միջանկյալ մաս են կազմում, որ սկսվում է վկիրագործությունից հետո և շարունակվում է մինչև: Ամենայն սրբովքը: Այս պահից «Չայր մերով» նոր բաժանում է սկսվում, այն է՝ երկրպագություն Քրիստոսին, որ այժմ սեղանի վրա, Սրբության մեջ է բազմում: Ճատ կարելու որ այս պահի, ուրվիտեսե Քրիստոսի Մարմնին և Արյանը հաղորդ լինելու համար պիտի հավատանք, որ այդ Սրբության մեջ ինքը ճշմարտապես ներկա է մարմնով, և ուրեմն պետք է որ մեր այդ հավատը գործնական կերպով նա երեսներ բերենք և իրեն Աստված և Ռդի Աստծո՝ այդ Սրբության մեջ Երան պաշտենք և երկրպագենք: «Չայր մերով» այս միջոցին երգելու պատճառը ոչ թե Ռոմ գործածման սկզբնավորությունն համար է, այլ առաջնական ժամանակներից ի վեր Տերունական աղոթքը Ա. Պատարագի արարողության անշարժ և անկամ մասն է եղել, որ արտասանվում կամ երգվում էր սրբագործության և հաղորդության միջև: Այդ պատճառով էլ, ինչ հավելումներն ու փոփոխություններն էլ կրած լինե՛ն գանազան եկեղեցիների Պատարագանությունը, այս մասն անշարժ ու անփոփոխ է մնացել: «Չայր մերով» հետո սարկավազի ծանուցմամբ «քահանայն խնամարկեցի և ամենայն ժողովուրդն չորեքսի ի ծուկն ի երկրպագութիւն Քրիստոսին»:

Սյուտեղ չենք կարող չանդրադարձնալ, թե երկրպագության և ծերադրության հետ կապված ինչպիսի գեղծումներ են տեղ գտել մեզանում: Ճերադրել նշանակում է ծուկնի գալ և այդպես մնալ, այլ ոչ թե ծալապատիկ տափարակվել գետնին կամ էլ եթե նստարան կա, հանգիստ նստել վրան: Ճատերը չգիտեն թե երբ է նստելու ժամանակը եւ երբ ծերադրելու. նստելը հոնաք ինչ են համարում ծերադրություն և ինչպես Գիրքը կարդալու, այնպես էլ ամենից մկրտական երկրպագությունների ժամանակ նստած են մնում: Արդարեւ, ժամանակի փոփոխությունները պահանջում են նաեւ փոփոխություն եկեղեցու ինչ-ինչ տարրերում: Ժամանակ կար, երբ եկեղեցու մեջ արձուկ կամ նստարանն են ստեղծ մահացու մեղք էր նկատվում, այդպիսի իրավունք ուներ միայն պատրիարքը, իսկ այժմ մեր գրեթե բոլոր եկեղեցիները լցված են նստարաններով իբրեւ եվրոպական ազդեցության հե-

տեւանք: Կարող ենք հիշատակել բազմաթիվ եկեղեցիներ, ուր նստարաններն այնպես խիտ են դրված, որ ոչ միայն երկրպագելու համար տեղ չի մնացել, այլ են ծերադրելու:

Սարկավազը, «Պրօսխումէ» գոչելով, ժողովրդի Նուադրութունը դարձնում է ղեպի քահանան, որ այդ միջոցին «ամեն գնացուց մեզաներն ամենայն ժողովրդեան», որպեսզի նրանք անկեղ երկրպագեն Քրիստոսին, որ այժմ հայտնի է հավատով տեսնողներին: Միեւնույն ժամանակ քահանան է գոչում. «Ի Սրբութիւն Սրբաց», որ նշանակում է, թե այս է Սրբությունը, որ վայել է միայն սուրբ մարդկանց: Այսինքն միայն նրանք կարող են արժանավորությամբ ճաշակել, որոնք խոստովանությամբ իրենց սիրտն ու խիղճը մաքրել են մեղքերի աղտոտությունից: Այսպես, երկրպագության պաշտոնը շարունակվում է մասամբ քահանայի և մասամբ ժողովրդի օրհնաբանությամբ: Ի վերջո քահանան պատշաճ աղոթքով Սուրբ Դացը բողոքում է Սուրբ Բաժնի մեջ և նրանալով ժողովրդին հրավիրում է նրանց, որ մտաբանական Մարմնին ու Արյանը: Ապա վերստին սեղանին մոտենալով բեկանում է (կտարում

է) Սուրբ Դացը համաձայն Տիրոջ օրհնակի, եւ ատուն նշանակված աղոթքները. «Եւ խնդրեսցի ի ճշմարիտ Աստուծոյ գալստ պես հայցուցան անմիկ խորոյ և ժողովրդեան և աշխարհի, եւ թողութիւն խնդրեսցի իւրոց յայցանարարաց, թշնամեսցն և տեսեացն. եւ անղէն ահիւ ղոգութեամբ ճաշակեսցի ի Մարմնոյն եւ արքցի ի Բաժաջուցն ակեցերն ամենայն ժողովրդեան», որպեսզի նրանք անկեղ երկրպագեն Քրիստոսին, որ այժմ հայտնի է հավատով տեսնողներին: Միեւնույն ժամանակ քահանան է գոչում. «Ի Սրբութիւն Սրբաց», որ նշանակում է, թե այս է Սրբությունը, որ վայել է միայն սուրբ մարդկանց: Այսինքն միայն նրանք կարող են արժանավորությամբ ճաշակել, որոնք խոստովանությամբ իրենց սիրտն ու խիղճը մաքրել են մեղքերի աղտոտությունից: Այսպես, երկրպագության պաշտոնը շարունակվում է մասամբ քահանայի և մասամբ ժողովրդի օրհնաբանությամբ: Ի վերջո քահանան պատշաճ աղոթքով Սուրբ Դացը բողոքում է Սուրբ Բաժնի մեջ և նրանալով ժողովրդին հրավիրում է նրանց, որ մտաբանական Մարմնին ու Արյանը: Ապա վերստին սեղանին մոտենալով բեկանում է (կտարում

է) Սուրբ Դացը համաձայն Տիրոջ օրհնակի, եւ ատուն նշանակված աղոթքները. «Եւ խնդրեսցի ի ճշմարիտ Աստուծոյ գալստ պես հայցուցան անմիկ խորոյ և ժողովրդեան և աշխարհի, եւ թողութիւն խնդրեսցի իւրոց յայցանարարաց, թշնամեսցն և տեսեացն. եւ անղէն ահիւ ղոգութեամբ ճաշակեսցի ի Մարմնոյն եւ արքցի ի Բաժաջուցն ակեցերն ամենայն ժողովրդեան», որպեսզի նրանք անկեղ երկրպագեն Քրիստոսին, որ այժմ հայտնի է հավատով տեսնողներին: Միեւնույն ժամանակ քահանան է գոչում. «Ի Սրբութիւն Սրբաց», որ նշանակում է, թե այս է Սրբությունը, որ վայել է միայն սուրբ մարդկանց: Այսինքն միայն նրանք կարող են արժանավորությամբ ճաշակել, որոնք խոստովանությամբ իրենց սիրտն ու խիղճը մաքրել են մեղքերի աղտոտությունից: Այսպես, երկրպագության պաշտոնը շարունակվում է մասամբ քահանայի և մասամբ ժողովրդի օրհնաբանությամբ: Ի վերջո քահանան պատշաճ աղոթքով Սուրբ Դացը բողոքում է Սուրբ Բաժնի մեջ և նրանալով ժողովրդին հրավիրում է նրանց, որ մտաբանական Մարմնին ու Արյանը: Ապա վերստին սեղանին մոտենալով բեկանում է (կտարում

Ֆին եկեղեցուն մեկ այլ բարի սովորություն էլ կար, որ հիմա գ-

Վերաշարադրեց Ալեան ԱԿՏՄԱՅԻԸ (շարունակելի)

